

էր, բայց պ. Շտարկէի ձեռնածու-
թիւնները շատ հետաքրքիր էին: Մա-
նաւանդ աւելի հետաքրքիր էր, երբ
նա բնի վրայ հիւսնոսահար անելով
իւր խմբի անդամ կանանց մինին, նը-
րա մարմնին տուեց զանազան ձեւեր՝
թողնելով, որ նա մի ձեռքով միայն
թիթեակի լինուի ձեռնափայտի. ա-
նող էր և ս. Շտարկէի գուշակու-
թիւնները՝ պ. Շտարկէի մտաւոր ազ-
դեցութեան ներքոյ: Ձեռնածութիւն-
ներէն աւելի հետաքրքիր էր այն,
որ հանդիսականներէն երեք հոգի
պ. Շտարկէի ձեռններն ու ոտները
թէն պինդ կապեցին աթոռին, բայց
նա ական թօթափել կարողանում
էր ազատուել, շրթերը հանել, նուա-
գել, պարել և այլն. նոյնպէս հետա-
քրքիր էր չորս կողմէն կարած և կա-
պած ջուրէն մէջէն առանց կարը
կամ կապը քանդելու գուշակու-
թիւնը:

ԲԱՐՈՒԻՅ.—1883 թուականից սկսած,
այստեղ, երկաթուղայաբանի մօտ,
հասարակական զուարճութիւններից և
կողմնակի նուիրատուութիւններից գո-
յացած դրամներով, շնորհիւ նախկին
ոստիկանապետ պ. Նաումէնիօյի, հիմ-
նուած է մի գիշերային ապաստանա-
րան աղքատ եկուորներին համար: Օ-
րերումս մենք այնտեղ գնալով, եր-
կար դիտեցինք բոլոր բաժանմունքնե-
րը: Դա գետնուած է մի բաւականին
մեծ, վարձուած շինութեան մէջ: Ա-
պաստանարանն իւր մէջ պարունա-
կում է 15 սենեակ ննջելու համար:
Ամեն մի սենեակի մէջ դրուած է
4—7 անկողնակալներ (կոյակ), որոնց
ամեն մէկը վրայ փռած է մի անկո-
ղն, մի վերմակ և մի բարձ: Կան և
մի քանի սեղաններ և վառարան, որ
ձմեռ ժամանակը վառում են. ա-
րեւելեան պատերի անկիւններում դը-
րուած են Նիկողայոս սքանչելագոր-
ծի պատկերները: Թէ սենեակները և
թէ նրանց միջև պարագաները, անմա-
քուր պահուելու պատճառով, առող-
ջապահական տեսակէտից շատ ան-
յարմար են և վնասակար մար-
դի բնականութեան համար: Դրանց
մէջ սաստիկ դարչաշոտութիւն է տի-
րում: Դրանց մէջ քնելու համար, ա-
մեն մարդ պարտաւոր է 3 կոպէկ
վարձ վճարել գիշերը:

Շինութեան մի ալլ բաժնում զե-
տեղուած է հոգեկան հիւանդների
պատուարանը, ուր ներկայումս
գտնվում են 7—9 խնայողներ, որոն-
ցից 1-ը կին է, իսկ միւսները տղամար-
դիկ: Դրանք բոլորն էլ հանգալտ
բնաւորութեան տէր են և, ինչպէս ա-
սացին, շատ հազիւ է պատահում,
որ բորբոքուին: Այդ խեղճերի գրու-
թիւնը շատ վատ է—մագերը զգա-
րուած, մարմինները կեղտով պատած,
զգմբերը նիհար և դալիացած, հա-
զուտները անմարդու պատուութեան
և այլն և այլն: Ինչպէս իմացանք,
այդ բոլորն առաջացել է վերակա-
ցուի անհոգութիւնից և անխնայու-
թիւնից: Վերակացու առատ ոռճիկ
է ստանում, որպէս զի հսկէ հիւանդ-
ների և սենեակների մաքրութեան
վրայ: Բացի այդ, հիւանդներին կե-
րակրելու համար դարձեալ մարդա-
գուշակ բաւականին վրդ է ստանում:
Ձնայելով դրանց, նա իւր պարտաւո-
րութիւնները բոլորովին չէ կատարում
և հիւանդներին էլ շատ վատ է կե-
րակրում: Օրինակի համար, նա աղ-
քատներէն էժան գնով, նրանց ժողո-
ված հացի կտորտանքները առնելով,
դրանցով է կերակրում այդ թշուառ-
ներին:

Տեղական հայ և ռուս թիթեակի
մէջ անցեալները լուրեր էին հրատա-
րակուած, թէ արժ. Ս. ք. Աղաջա-
նեանցը մի 60 ամեայ ծերունի պա-

կել է 13 ամեայ օրերով վրայ: Մի
պարոն, Գրեգոր Անիսեան անունով,
կրկնակի խմբագրութիւնս գալով խնդ-
րում է յայտնել, որ այդպիսի պապի
չէ եղել և լիշակալ լուրը վերաբերում
է իւր ամուսնութեան, բայց միևնոյն
ժամանակ պարոնն աւելացնում է, որ
ինքը 36 տարեկան է, իսկ իւր ամու-
սինը՝ 18 տարեկան:

ԳԱՆՁԱԿԻՑ.—Անցեալները «Նոր-
Դար»-ի մէջ կարդացինք Գեորգիսի մի
լուր, թէ յայտնի կալուածատէր Ար-
զու-Ալիբէկ Սուլթանովը ցերեցան ա-
րեց Ձանգեաղուր գաւառի թուրքա-
րնակ Ալի-Գուլի շէնը: Այժմ շտապում
են հաղորդելու «Նոր-Դար»-ի ընթեր-
ցողներին, որ յուլիսի 26-ին լիշակալ
Արզու-Ալիբէկը գալով Գանձակի
տեղիս պ. ոստիկանապետը պ. նա-
հանգապետի հրամանով անմիջապէս
կալանաւորուեց և բանտ դրեց նրան:

Սոյն հոկտեմբերին պիտի կատա-
րուի ռուսաց արտաքին գործերի մի-
նիստը՝ իսկական գաղտնի խորհրդա-
կան Ն. Կ. Գրեգորի ծառայութեան լի-
նամեայ օրերեանը:

ԴԵՐԲԷՆԻՅ.—Թէ և հեղձեցողիչ լու-
րեր են լինում և առաւօտեան 10 ժա-
մից մինչև երեկոյեան 4 ժամը ան-
հնարին է լինում փողոց դուրս գալ,
բայց այնու ամենայնիւ հանրահաշակ
ք է լինելու երեւն, որ տեղի է ունենում
հայոց գերեզմանատանը, այն էլ բա-
ցօթեայ, մեծ բաւականութեամբ են
յաճախում:

Քէլէխը աւելի հանգիստ և անոր-
ժակով ուտելու համար, մի պարոն
Միրզա Անուշիւր գերեզմանատանը շե-
նել է տուել սրբատաղ քարէն մի սեղան,
որ ամենաքիչը 200 բուրլի ծախսած
կը լինի: Ի հարկէ, գեղեցիկ է պարո-
նի գործը, բայց մենք աւելի հարկա-
ւոր գործեր ունինք անելու: Ուսում-
նարանն սահպանելու համար հո-
գարարձութիւնը աղքատութիւն է ա-
նում:

Ստացանք «Հանդէս Ամսօրեայ» ամ-
սագրի օգոստոսի համարը. բովանդա-
կութիւնն է՝—Ուսումնական—Ա-
մանտ Շվայկէր-Լեռնենֆէլտ և երկրի
հայոց:—Փէլիկա Նէվի, հայոց գրական
գործունէութեան վրայ: Ռուսահայոց
գրականութիւնը: Հայ սպագորութեան
նորագիտ երախայիք: Լուսարկան
ասածք և խորհրդածութիւնք: Ա. ր-
ուստական—Համալսարանային
արուեստահանդէս գեղարուեստից: Մո-
մագործութիւն: Այլ և այլք: Քա-
ղաքական տեսութիւն:

Վրացի պատմարան և հնագէտ Գ.
Զ. Բաբաձէն, «Իմերեթի» ասելով,
գրել է վրաց պատմութիւնը, որ կազ-
մուած է երեք հատորից և սեպտեմ-
բերին պիտի յանձնուի տպագրութեան:

ՈՒՂՆԻՈՐՈՒԹԻՒՆ *)
Շերակ գաւառից—մինչև Արշարունք:
Է
Վիճակաբանական տեղեկութիւններ:
Քաղաքի բնակիչները: Եկեղեցիներ:
Մզկիթներ: Ռուսամարաններ:

Ղարսի բնակիչները հնումը շատ են
եղել, բայց, ինչպէս տեսանք պատմու-
թիւնից, ներքին և արտաքին չար
պատահարները շատ նուազեցրել են
նրանց թիւը:

Հայր Ղևոնդ վ. Աւիշան գրում է,
որ 1853 թ. Ղարսում կար 28 թաղ,
որոնք բաժանուած էին այսպէս.

*) Տես «Նոր-Դար» № 120.

Հարաւային արուարձանում 800 տուն.
Արեւելեան արուարձանում 850 տուն.
Հայոց թաղում . . . 600 տուն.

Ընդամենն 2,250 տուն.
Կար նաև 28 խլամական մզկիթ-
ներ **):
Թիւրքերի աշխարհագրութեան 1875
թ. Ղարսում կային.
Խլամներ 1900 տ.
Հայեր 300 տ.
Լեզգիներ 80 տ.

Ընդամենն 2,280 տ.***)
Անտարակոյտ, հետաքրքիր է ընթեր-
ցողին, թէ այժմ Ղարսում իր քան
բնակիչ կայ, և այդ բնակիչները իր
ազգութեան և քնչ կրօնին են պատ-
կանում:

Մենք ամեն ջանք գործ դրինք, որ
վիճակագրական տեղեկութիւններն
որքան կարելի է ճիշդ լինին:

Այդ պատճառով դիմեցինք նահան-
գական ատեսան, որտեղ մեզ բարե-
հաճեցան յայտնել հետեւեալ ստատի-
կական թուերը: Բացի դրանց մեզ
օգնեցին նաև Գեր. Գրեգորիս եպ. Ա-
ղաւանեան, և Մեծ. Գրեգորիս Երզն-
կեանը:

Ղարս քաղաքում կայ՝	
1) Մշտական բնակիչներ 657 ծուխ	3,137 հ.
2) Ժամանակաւոր կեցողներ 3,875 հ.	
Ընդամենը 7,012 հ.	
Ղարսի շրջանում կան՝	
1) Հայեր 2,470 ծուխ 20,337 հոգի	
2) Պարսիկներ 2,200 » 17,455 »	
3) Թուրքեր 1,737 » 10,048 »	
4) Խլամներ 832 » 6,447 »	
5) Քիւրդեր 727 » 3,539 »	
6) Մալականներ 791 » 5,371 »	
7) Թիւրքմէններ 373 » 2,764 »	
8) Դուխարներ 284 » 2,634 »	
9) Սուրսոնիկներ 22 » 124 »	
10) Ռուսադա- աններ 163 » 507 »	
11) Խստոնցիներ 72 » 282 »	
12) Օսեր 58 » 386 »	
13) Յիկաններ 27 » 234 »	
14) Ասորիներ 46 » 255 »	
15) Լեզգիներ 28 » 179 »	
16) Կաթոլիկներ 30 » 271 »	
17) Աւետարա- նականներ 50 » 286 »	
18) Պրեզուներ 12 » 80 »	
Ընդամենը 9926 ծ. 73,144 հոգի	
Քաղաքի բնա- կիչներ — » 7012 »	

Բոլոր գումարը 80,156 հոգի:

Համոզուած լինելով, որ այս թուա-
նշանները բաւականութիւն չեն տալ
հետաքրքիր ընթերցողին,—աւելորդ
չեմ համարում այստեղ լինել Ղար-
սում ապրող զխաւոր ազգութիւննե-
րը, նրանց եկեղեցիները, ռուսմիա-
րանները և հասարակական հիմնա-
կութիւնները:

Ա. Հայեր,
Ղարս քաղաքում հայերը կազմում
են 800 տուն, որոնցից 300-ը, ինչպէս
յայտնեց գեր. Աղաւանեանը, բնիկներ
են, իսկ 500 տուն՝ նորեկներ: Վեր-
ջիններս գաղթել են զխաւորապէս
Աւէքսանդրապոլի, Ախալցխայի, Ախալ-
քալաքի և Նրեւանի կողմերից. պա-
րպարւմ են արհեստով և վաճառա-
կանութեամբ:

Ունին երկու եկեղեցի: Առաջինը գը-
տնվում է Ռահ գետի աջ ափին,
Միջնաբերդի ստորոտում: Եկեղեցին
շինած է 1810 թ. և վերանորոգուած
է 1864 թուին: Եկեղեցին շինուած է
քարէ պատերով և փայտածածք է:
Դրսից եկեղեցին ներկած է սպիտակ,

**) «Նշմար Հայաստանի» պրակ
Գ., երես 48:

***) Տես «Հայրենիք» 1875 թ.
№ 54:

իսկ ներսից կապոյտ գոյնով: Եկեղե-
ցու աջ կողմում շինուած է Եպիսկո-
պոսարանն, իսկ ահեակ կողում՝ երկ-
սեռ դպրոցները: Եկեղեցին շատ ան-
յարմարութիւն ունի իւր բարձրու-
թեան պատճառով, մանաւանդ ձմեռ-
ժամանակ: Աւելի մեծ դժուարու-
թիւն է ռուսմիաբանի մանուկների
համար, որոնք պէտք է դժուարա-
տար սանդուխներով բարձրանան: Ե-
կեղեցին կառուցած է յանուն Ս. Աս-
տուածածնի, Կան հինգ քահանաներ:

Միւս եկեղեցին մի փոքրիկ մա-
տուռ է յանուն Ս. Նշանի: Այս եկե-
ղեցում ծառայում են երեք քահա-
նաներ: Այս եկեղեցին օծուած է 1883
թուին:

Ունին երկսեռ դպրոց: Ա. տղայոց՝
յանուն Ս. Գրեգորի Լուսաւորչի 5
բաժանմունքով, որոնցից մէկը ա.
բաժանման գոգարութեան է: Աշակերտ-
ների թիւն էր 226 հոգի: Բ. Օրեր-
դական դպրոցն յանուն Ս. Եւսեբի-
կի, երկու բաժանմունքով, աշակեր-
տուհիների թիւն էր 100 հոգի:

Երկսեռ դպրոցներում ծառայում
էին 1 տեսուչ, 7 ուսուցիչ, 2 վար-
ժուհի:

Դպրոցների եկամտի աղբիւրներն
են՝ ա. աշակերտական թոշակները
1,600 բուր., բ. կամուր նուշներ
3,000 բ., գ. Սոլեւոր յանձնաժողո-
վից 5,100 բ., դ. բարձրագիւն շահը—364
բ., ե. եկեղեցական հինգ կրպակնե-
րից ստացուող 400 բ., ե. երկու եկե-
ղեցիներից ստացուող 600 բուր., գ.
թատրոնական ներկայացումներից 200
բուրլի: Ընդհանուր գումարն է 6164
բուրլի:

Ահա մօտաւորապէս Ղարսի հայոց
երկսեռ դպրոցների գոյութեան աղբիւ-
րները: Եթէ այդ փողով կարողանում
են կառավարել լիշակալ դպրոցները—
դա պէտք է վերաբերել յարգելի հոգա-
բարձութեան և ուսուցիչների աշխա-
տութեանը:

Ինչպէս վերեւ ասացինք, ռուսու-
նարանները գետնուած են եկեղեցու
պարսպի մէջ, և քաղկանում են 12
սենեակներից: Ներքին սենեակները
որոշուած են օրերոգներին, իսկ վերինը
տղաների համար: Օտարական այցելու-
նիկին կը նկատէ, որ դպրոցները համա-
պատասխան չեն կրթութեան գործին,
որոնք չունին ոչ ընդարձակութիւն,
ոչ բաւականաչափ լոյս և ոչ ձմեռը
տաքութիւն:

Ղարսի դպրոցների առաջին օգտա-
ւէտ կալուածք պէտք է համարել
«Ղարա-ղալայ» (Ա. բերդ) անունով
գիւղը, որ քիչ հեռաւորութիւն ունի
Ղարսից և որի մասին կարգում ենք
հետեւալը:

«Ղարսի երբեմն առաջնորդ Բովհան-
նէս եպ. Ռաշտունի († 8 օգոստոսի
1872 թ.) իւր մահից յետոյ թողնում
է մի որոշ գումար, և որ Կ. Պոլսի
պատրիարքարանի երբեք թէ մի քանի
անգամ փորձ է փորձել տանելու:
Ներկայ առաջնորդ գեր. Գրեգորիս
եպ. Աղաւանեանցը այդ գումարեց
հանելով մի մասն, մի քանի անձանց
հետ առել է չորս աչքանի ջրաղաց
քաղաքի եղում, Կարս-չալի վրայ, ո-
րից մի աչքը լիովին պատկանում է
դպրոցների գանձարանին՝ տալով տա-
րեկան մօտ 15 սօմար ցորեն այժ-
մեան արժողութեամբ մօտ 75 բուրլ:
Բացի այդ սրբազան Աղաւանեանը
նոյն հանգուցեալ Ռաշտունի սրբազանի
գումարեց 290 սօմանեան ոսկի տալով
գնել է դպրոցների համար կայսարի
(կեսարացի) պ. Բովսէփ մահտաբե-
Միլայեանից մի գիւղ, Կարա-Կալէճ
(Ա. բերդ) անունով, որ գտնվում է Կար-
սից ոչ հեռու: Գիւղի մէջ բնակվում
են մի քանի տուն քրդեր» *):

*) Տես «Փորձ» երրորդ տարի
№ IX երես 116:

Թէ ինչպէս եղաւ, որ այդ գիւղը
տուրն օտարներին և Ղարսի դպրոցնե-
րը գրկուեցան իրենց սեփականու-
թիւնից—այդ շատ հետաքրքիր էր
իմանալ: Այսպէս թէ այնպէս, Ղարա-
ղալան աժմ հայոց դպրոցների սե-
փականութիւն չէ և այդ գիւղում ապ-
րում են ամեն տեսակ աղանդաւոր
հայեր, որով գիւղը մի տեսակ Արշա-
կաւան է դարձել:

Ղարսի հայոց եկեղեցուն վերջին
ժամանակներս ընծայուեցաւ «Հաճի-
Սէլի» անունով մի մզկիթ և 100
դէսիատին վարելահող: Յանկալի է,
որ այդ ազգային կալուածները պահ-
պանութեանը կարեւոր հոգ տարուէր,
որով ազգային դպրոցները փոքր ինչ
սպահովուած կը լինին և չին ծան-
րանալ իայ հասարակութեան պարա-
նոցին, որ առանց այն էլ իւր ուժից
վեր առատածն են:

Ինչպէս Թիւրքա-Հայաստանի ժողո-
վուրը, դարեցիկները շատ սիրում են
սուրճ խմել և սրճով պատուել նորեկ
բարեկամին: Երեք ժամուայ մէջ 26
տեղ ուրճով պատուեցին մեզ:

Շերակից
(Կը շարունակուի)

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍ.—Նախորդ թըղ-
թակցութիւնով նկարագրել էի պա-
տուական «Նոր-Դար»-ի № 102-ին մէջ
մեր գաւառի Ա. Կ. Գեր. և Ն. Եր-
քին Աղա գիւղերի ժողովրդեան մտա-
ւոր աննախանձելի գրութիւնն. այժմ
կարեւոր եմ համարում էլի մի քանի
խօսք ասել այդ գիւղացիների մասին:
Նրանց միակ պարագայունք երկ-
րագործութիւնն է և մասամբ էլ հիւս-
նութիւնը: Հիւսնեց երկրի երկրթա-
փառելով են իրենց ապրուստից չայթ-
հայթում, իսկ երկրագործները՝ տե-
ղական տաժանելի օրում հազար ու
մի տեսակ նեղութիւններ, հարեւան
թուրքերից գրկանքներ կրելով:

Ամարային յունիս, յուլիս և օգոստոս
ամիսներում այդ գիւղացիների առող-
ջապահական գրութիւնը սովորաբար
շատ վատ է լինում: Այդ ամիսներում
մարդս՝ կամայ ակամայ՝ եթէ մի շա-
րավ մնայ լիշակալ գիւղերում, պէտք
է թէ աչքը լուսից զրկուի և թէ ա-
մենաառողջ կազմուածքից: Աչքայա-
ւի պատճառը տեղական օտարափելի
քամուց առաջացած անտանելի փո-
շն է: Երբեմն միայն օտարի քամի
է բարձրանում, որ արմատաւոր է ա-
նում 20—30 տարուայ ահագին ծա-
ռեր, ցրվում է մի բույսում ցորենի,
կամ խոտի միջամեծ գէգերն, որ խեղճ
գիւղացին հազիւ կարողանում է՝ քա-
նի օր շարժարուելով՝ ցորենի քա-
ռորդ մասը ժողովել: Եւ ձեռք բերել:
Կարծես թէ այդ խեղճ գիւղացիներն
բնութիւնից վիճակուած հարուած-
ներն բաւական չեն, պակաս էլ լը-
րացնում են իրենց շրջապատող հա-
րեւան թուրք գիւղացիներն՝ իրենց
ազգային բնաւորութեամբ՝ մեծա-
մեծ վնասներ տալով թէ առողջա-
պահական և թէ ներթական կողմից:

Առողջապահական կողմից վնասում
են լիշակալ հայ գիւղացիներին վերին,
Միջին և Ստորին Դիզա կողմում գիւ-
ղերի թուրքերը, որոնց բնակութեան
գիւղը հայերից բարձր լինելով, գե-
տի տիեղում վարում են միջաքանակ
տարածութեամբ բրնձ, (յայտնի է,
որ բրնձի արտերում սկզբից մինչև
վերջը չուրը չեն նման անպակաս
պէտք է լինի) և ամառային սաստիկ
տաք ամիսներում՝ գետի ջրի ամենա-
նուազ միջոցին՝ եղած չեղած ջուրը
կապում են իրենց բրնձի արտերի
վրայ, այնպէս որ, հայ գիւղացիներին

ՊԵՏԵՐՈՒՄԻ, 30 յուլիս. — Յու-
նաց թագուհին՝ Օլգա Կոնստան-
տինովնան երեկ աջողութեամբ
զալ անեց, որին անուանակոչե-
ն Քրիստոփոր:

Մեծ իշխան Մելեայիկ Նիկոլա-
յո իւր որդի Մեծ Իսխան Ար-
մէնի հետ իւր զինուորով իրենց

**) Իսկ բոլորը առաջուց խուզում է
առնում է ոչխարատերը:

գել Միխայիլիչի հետ, երեկ ճաշապահ ընկառ գէպի շուկայերէն։

Հրատարակուած է պետական խորհրդի կարծիքը, որով իրաւունք է տրվում արքունի կալուածներէ մինիստրին հրաւիրել գեղատնտեսութեան զանազան ճիւղերէն գետակ մի քանի անձինք, որոնք մնայով երկրագործութեան և գիւղական արդիւնագործութեան վարչութեան տակ, պէտք է կատարեն արքունի կալուածներէ մինիստրի մատնացոյց արած տեղերում հետեւեալը. ա) Տեղական հողատէրական և գիւղական տնտեսութեան խիստ կարիքներէ և կարօտութիւններէ մասին հաւաքել տեղեկութիւններ և ներկայացնել կեդրոնական կառավարութեան։

բ) Գիւղատնտեսներէն բացատրել իրենց տնտեսութեան պակասութիւնները և առաջարկել միջոցներ նրանց տեսնելով և կողմից բարեփոխելու. այս կողմից տալ խորհուրդներ ու հրապարակական ընթերցմունքներով կամ խօսակցութիւններով գիւղատնտեսներին բացատրել այդ բարեփոխութիւններէ նշանակութիւնը։

գ) Գիտել գիւղատնտեսութեան համար վնասակար միջոցներէ երեւալը և առաջնորդել դրանց դէմ կռուելու և դ) աշակերտ կառավարութեան արած գիւղատնտեսական միջոցներէ զործարգութեանը օգնելու մասնագէտ անձերի վարձատրութիւնը կը լինի 1200 ռ.—3000 ռ. տարեկան, բացի դրանից իւրաքանչիւր ամէն տարի 400 ռ. կը տրուի անհաշիւ, պարտականութիւնները կատարելու միջոցին արած ծախսերը ծածկելու և 400—600 ռուբլի հաշուով՝ ճանապարհածախսի համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 31 յուլիս. — Սեղիցի փոխ-նահանգապետ Մալկովին նշանակուած է Բաղդովի նահանգապետ։

Հրատարակուած է Ֆինանսներէ մինիստրի մաքսային տուրքերը և մաքսատները կառավարողներին ուղղած շրջաբերականը, որը պարունակուած է Ծովափնեայ նահանգի նաւահանգիստները բերուած նաւթային արտադրութիւններէ և լուցկիներէ մաքսաւճարու կանոններն ու կարգերը։

Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ֆեոդորովնայ իւր որդի Մեծ Իշխան Ալեքսեյ Միխայիլիչի հետ, երեկ ուղևորեցաւ Բորժոմ։

Կրասնոեյսկան մեծ զօրախաղերը կ'սկսուին օգոստոսի 3-ին ու կը վերջանան 9-ին։

1 ՕԿՏՈՒԲ. — Պատգամաւորներէ ժողովի նիստերը լետաձգուած են մինչև նոյեմբերի 6-ը։

ՊԱՐԻՑ. — Բանուորներէ համաձայնութիւնը զործատերէ հետ չկայացաւ. բանուորները վճռել են զործադուլը շարունակելու։ Քաղաքի վարչութիւնը լրագիրներում բացարձակապէս դատաւարտուած է Նոյի թիշման միջոցին ցոյց տուած ոստիկանութեան իւր թիշման 40 կալանաւորուած են բանտարկութեան երկու շաբաթից մինչև երեք ամիս ժամանակներով։

ԲԵՐԼԻՆ, 1 օգոստոս. — Ինչպէս լսվում է, գրաք Մօլտկէն համաձայն իւր խնդրին արձակուած է բանակի գլխաւոր շտաբի կառավարչի պաշտօնից, որի մասին խոստովանուած է նրան ուղղած շտաբ ռըրմարտ հրովարտակով։ Միւսին ժամանակ գրաք Մօլտկէն նշանակուած է երկրի պաշտպանութեան համար կազմուած լանձնաժողովի նախագահ։ Բանակի

գլխաւոր շտաբի կառավարչի նշանակուած է գրաք Վիլհելմէ։

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 2 օգոստոս. — Պաշտօնի մէջ եղող գեներալ-մայոր իշ. Վիլհելմի Ստարախանի նահանգապետ և Ստարախանի կոզակների գնդի նախագիւյ ատաման է նշանակուել։

ՎԵՆԵՍԱ. — Այստեղի լրագիրները համարութիւն են յայտնում պրինց Կորուզինի՝ բոլորական գահին տիրանալու տարեգործի առթիւ, բայց կիսապաշտօնական թերթերը լուսթիւն են պահում բացի «Sontags Zeitung»-ից, որն այն կարծիքն է յայտնում, թէ Կորուզինի կառավարութիւնն բացի վնասից ոչինչ չբերեց Բոլորականին։

ՀՌՈՄ. — Ռուսիան, Գերմանիան, Մեծ Բրիտանիան, Աւստրիա-Ունգարիան և Սպանիան յայտարարեցին, որ Մուսավալում և նրա հողերում գինուորական պալման (կապիտուլացիա) գործադրել կարելի չէ. միւս մնացած բոլոր պետութիւններն էլ այս ի նկատի առնալ, համաձայնելով յուլիսի 25-ի իտալական ծանուցագրին։

Մուսավալից ստացուած պաշտօնական տեղեկութիւններն նախելով, մի կապիտանի և երեք պորուչիկների հրամանատարութեամբ Գերեքի դէմ ուղարկուած զուգը, որ կազմուած էր 800 հոգի բաշեբոզուկներից և աստաբարիցիներից, լաղթուել է, որովհետև աստաբարիցիները դաւաճանելով հաբեշների կողմն անցան և յարձակուեցան իտալացիների վրայ։ Սպանիայի երեք հոգի սպանուեցան։ Իտալեբոզուկներն և Գերեքը զգալի կորուստ ունեցան։

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

29 Յուլիս.	
Լոնդոն 103,90 ռ., 103,20 ռ., 103,90 ռ.,	
Համբուրգ 50,85, 50,70 ռ.	
Պարիզ 40,92, 40,85, ռ., 40,90	
Պոլսի մարտի 8 ռ. 32 կ. գն.	
Մաքս. կուպոն 166 ռ. 50 կ. սակ.	
Արծաթ 1 ռ. 30 կ. սակ.	
Բորսային դեմ. 6 և 7 1/2 %	
Պետակ. բանկի 5 % տոմս.	

1-ին շրջանի. 99 ռ. — կ. սակ.	
2-րդ 98 ռ. 50 կ. գն.	
3-րդ 98 ռ. 37 կ. գն.	
4-րդ 98 ռ. 50 կ. գն.	
5-րդ 98 ռ. 50 կ. սակ.	
6-րդ — ռ. — կ. սակ.	
Վերջին 4 % 82 ռ. 37 կ. սակ.	

Իրիտաւորութիւնը

100 և 1000 արեւելեան իրիտաւորութեան 5 % տոմսեր,	
1-ին շրջանի. 98 ռ. 87 կ. գն.	
2-րդ 98 ռ. 87 կ. գն.	
3-րդ 98 ռ. 92 կ. գն.	

Առաջին 5 % Ներքին իրիտաւորութեան

տոմսեր . . . 219 ռ. 75 կ. սակ.	
2-րդ 251 ռ. — կ. սակ.	
5 1/2 % ընդհանր. 101 ռ. 75 կ. սակ.	
Ոսկէ ընդհ. . . 182 ռ. 75 կ. սակ.	

Թիֆ. քաղ. վարկի ընկեր.

օրվա. — ռ. — կ. ծ.	
----------------------------	--

Պետերբուրգի բորսայի արամարտութիւնը խաղաղ է։

Խորագրեր-հրատարակչի

ՍՊԱՆՆԱՐ ՍՊԱՆՆԱՐԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱՆՎԱՆՈՒՄ ԵՄ ուսուցչութեան պաշտօն ունենալ Հայոց ուսումնարաններում։ Ունիմ ուսուցչութեան իրաւունք և դուրս եմ եկել Ս. Էջմիածնի ճեմարանի

Հինգերորդ դասարանից։ Կը դասախօսեմ բոլոր առարկաներից՝ շաբաթական 24—30 դաս։

Հասցէս՝ Ахалцыхъ, Карапегу Малхасянц. Եւնանել Յ. Մ.—ին։

5—3

INJECTION AU MATICO

De GRIMAUD & Co, Pharmaciens

A PARIS

PERMIS EN RUSSIE

Պարզել Գոնիմ և ընկ. գեղարվեստների

ՄԱՍԻՔՈՒ ԷՆԺԵՆԻՐՈՒՆԸ

Ռուսիայում ընդունուած.

Այս դեղը, որ Պէրուի Մատիսո կոչուած զուտ բոյսէն բաղադրուած է, քիչ օրուայ մէջ ամենից շատ հնացած հոսուցները բերելով է, այդ պատճառով մի քանի տարուայ մէջ ամբողջ աշխարհում հռչակուած է.

Ծախվում է Պարիզ, Վիլիէն փողոց, № 8 և գլխաւոր գեղարվեստների մօտ.

է (M) 19—1

№ 75

ԻՍԿԱԿԱՆ ԳԱՆՁ Է

Մտաւոր, բարոյական ախտի և անբարոյականութեան գոհերի համար

ԻՆՔԱՊԱՅՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հեղ. դոկտոր ՐԵՏԱՌԻ

Ռուսերէն հրատարակութեան երէք գիտաբանութիւն է և գիրք 1 լուսթիշ։

Թող այս գիրքը կարդայ ամէն ոք, որ վերլուծեալ ախտն ունի. նա շատերին փրկել է յոյտնի կորուստից։

1 ռ. արտադրանքի արժէքի հրատարակող Ր. Ֆ. Բիւրէյի Նախագիւյ (Հասցէն. R. F. Bierey's Verlags-Magasin in Leipzig).

(M) 50—21

ՊՈՍՏԱՅԻՆ ԿԱՌԻՔԵՐԻ

Երթեկութիւնը պատերազմական-վերական ճանապարհով

1888 Թ. մայիսի 15-ից մինչև նոյեմբերի 15-ը.

Թիֆլիսից դուրս է գալիս

Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառէտը առաւօտեան ժամը 9-ին, Մէլիթի կայարանում գեղեցիկով հաւում է վաղելիակազ միւս օրը երեկոյեան ժամը 8-ին։

Նոյնպէս դուրս է գալիս առաւօտեան ժամը 7-ին, գեղեցիկով Գոլուրու կայարանում և վաղելիակազ հասնելով միւս օրը ցերեկուայ ժամը 5-ին։ Վեց հոգու տեղ ունեցող օմնի-բուսը դուրս է գալիս ցերեկուայ ժամը 4-ին, առանց գեղեցիկու, միւս օրը, երեկոյեան ժամը 7-ին հասնում է վաղելիակազ։

Նոյնպէս դուրս է գալիս Ջալից լիտուայ ժամը 5-ին և առանց ճանապարհի գեղեցիկու վաղելիակազ հասնում է միւս օրը ժամը 8-ին երեկոյեան։

Վաղելիակազ վաղելիակազ

Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառէտն երբ դուրս են գալիս առաւօտ. ժամը 9-ին, գեղեցիկով են Մէլիթի կայարանում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 8-ին հասնում են Թիֆլիս։

Նոյնպէս առաւօտեան ժամը 7-ին դուրս են գալիս և գեղեցիկով Պատանուր կայարանում, միւս օրը ժամը 6-ին երեկոյեան հասնում են Թիֆլիս։

Վեց հոգու տեղ ունեցող օմնի-բուսն երբ դուրս են գալիս ցերեկու, ժամը 4-ին Ջալից լիտուայ, առանց գեղեցիկու, միւս օրը երեկոյեան ժամը 9-ին հասնում են Թիֆլիս։

Նոյնպէս դուրս են գալիս երեկոյեան ժամը 5-ին և առանց ճանապարհի գեղեցիկու, միւս օրը հասնում են Թիֆլիս երեկոյեան ժամը 9-ից 50 ռ. անց.

№ 9.

ԿԵՐԵԼԵԱՆ ԿՕՅԼԴ-ԿՐԵՄ

միւս նշանաւոր է իւր թարմութեամբ, ինչպէս և իւր բաղադրութեամբ՝ որպէս մարմնի մօրթը թարմ պահող իսկական միջոցներից կազմուած.

Գաւառներում վաճառվում է բոլոր փոքր և շատէ նշանաւոր առևտրականների մօտ, իսկ Մոսկվայում—

Բ. ԿԵՐԵԼԵԱՆ և ԸՆԿ. մօտ, Նիկոլսկայա փողոցում.

(M. 46,224) 3—1

ՄԻ ՌԻՍՈՒՑԻՑ, որ աւարտել է Թիֆլիսի Ալեքսանդրեան ուսուցչական ինստիտուտը, և իւր կինը ցանկանում են միասին պաշտօն ունենալ Հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներում։ Առաջինը կարող է դասախօսել ուսուցչական լեզու և նոր լեզուով աւանդուելիք առարկաները, իսկ երկրորդը՝ բոլոր առարկաները, բացի ուսուցչականից։ Պայմանների մասին գիտել «Նոր-Դար»-ի խմբագրութեան։ 5—3

ՄԻ ՌԻՍՈՒՑԻՑ, որ աւարտել է իւր ուսումը Թիֆլիսի Ալեքսանդրեան ուսուցչական ինստիտուտում և մի քանի տարի վարել է ուսուցչական պաշտօն Հայոց ծխական-եկեղեցական դպրոցներում, ցանկանում է դասեր ունենալ նոյնպիսի դպրոցներում։ Կարող է դասախօսել ուսուցչական լեզու, թուրքական լեզու, ուսուցչական պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, նկարչութիւն և լայն շաղկապութիւն։ Պայմանների մասին գիտել «Նոր-Դար»-ի խմբագրութեան։ 6—6

ՀԱՐԿԱԽՈՐ Ե ԲՆԱԿԱՐԱՆ

որ բաղկացած լինի 6 կամ աւելի սենեակներից և գտնուի Գոլովինսկի պրոսպեկտի, Լօրիս-Միլիքեան և նրանց կից փողոցների վրայ։ Պայմանները յայտնել «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը։

ՀԱՐԿԱԽՈՐ Ե մի վարժուհի, որ կարողանալ Հայոց եկեղեցական-ծխական օրիորդական դպրոցում ուսուցչական լեզու դասախօսել։ Հասցէն իմանալ «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը։

ՄՕԴՕԻ ՀԱՅՈՑ ՌԻՍՈՒՄԵՐԱՐԱՆԻ ՀԱՄԱՐ հարկաւոր է ուսուցչից երգեցողութեան և առարկաներ դաս տալու համար, շաբաթական 18—24 դաս. ուսնիկն է 400 ռուբլի և ամէն ինչ պատրաստ—բնակարան, վառելիք և այլն։ Դիմել Ուսումնարանի հոգաբարձու պ. Յովհաննէս Գանջուճեանին։

5—3

Մ Ե Ր Ի Տ Ա Ս Ա Ր Դ

ուղւում է բնակարան ունենալ իւր բոլոր պիտոյներով. նոյնպէս ճաշ. կարելի է և առանց ճաշի։ Բնակարանը պէտք է լինի Պրոսպեկտի մօտիկ փողոցներում։ Հասցէն «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը։

ՀԱՐԿԱԽՈՐ Ե մի վարժուհի, որ կարողանալ դասախօսել Հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցում ուսուցչական լեզու, զօգաբութիւն և վաղելիակազութիւն՝ շաբաթական 16 դաս. պայմանների մասին գիտել «Նոր-Դար»-ի խմբագրութեան։

ԱՌԵԻՏՐԵԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Չ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

ԵՐԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել զործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատ տներ։

Աւանդելի առարկայք սորա են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուրքականութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուրքականութիւն համընկ վրայ, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն, և 7) գեղարվեստութիւն։ Ուսումը ըսկուելու է սեպտեմբերի 25-ից։ Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 5-ից, ամենալի օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Լաբորատորիայ փողոցի վրայ, № 11։ Շրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ԶԻՐԱՊԵՍ Եղը. Ծովանդիների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաբարաբար գիտում են կուրսերի հիմնողին.—Въ Тифлисе, С. П. Мануэляну.

Օգոստոսի 20-ից կուրսերը փութաբարաբար են Ալեքսանդր Պրիգունովի տունը, № 9, Սերգեյեւիկայա և Նագորնայա փողոցների անկեանը (գեղատան գիմաց)։

20—2